TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_4290**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

१

ऍर्द्द॥ श्रीवीतरागायनमः॥ ॥ध्यात्वाजैनंमहः श्रीमत्सद्गुरुसंप्रणिपत्यच टीकांजीववि

चारस्यकुर्वेमंदेप्रबोधतः स्फुटाम्॥१॥ इहहिसंसारसागरेनिमज्जतां जंतूनामयंकारणायथव

द्रणकल्पंतत्त्वोपदेशंदातुकामः श्रीशांतिसूरिस्तावत्स्वेष्टदेवप्रणतिपूर्विकामभिधेयादिसू

चिकामादिमांगाथामाह॥ ॥भुवणपईवंवीरं नमिऊणभणामिअबुहबोहत्थं जीवसरू

वंकिंचिवि जहभणियंपुव्वसूरीहिं १ अत्रभणामीतिक्रियातिसंबंधादहमितिकर्तृपदम

ध्याहार्यंततश्चायमन्वयः अहंवीरंश्रीवर्द्धमानजिनंनत्वाकिंचिदल्पं जीवस्वरूपंसिद्धसं

सारिकादिभेदभिन्नंभणामिब्रवीमिकीदृशंवीरं भुवनप्रदीपं भुवनेविश्वेप्रदीपकइवभुव

नप्रदीपो जीवाद्यखिलसकलपदार्थसार्थप्रकाशकत्वात्किमर्थंअबुधबोधार्थं अबुधा अज्ञा

नजीवाद्यर्थास्तेषांबोधार्थंनतुविद्वज्जनायेत्यर्थः कथंभणामीत्याह यथापूर्वसूरिभि 1 १

र्गौतमसुधर्मादिभिः पूर्वाचार्यैर्भणितंतथाभणामिनतुस्वमनीषिकयेत्यर्थः १ अथना

जीवभेदानाह जीवामुक्तासंसारिणोयतसथावरायसंसारीतह पुढविजलजलणवाउवण जल

श्लोक २१०

समईस्थावरानेयाः२ जीवंतिकालत्रयेपिप्राणान् धारयंतीतिजीवास्तेद्विधा एकेमुक्ताःस
र्वकर्मेभ्योनिर्मुक्ताः सिद्धाइत्यर्थः२ अपरेअन्येसंसारिणश्चतुर्गतिरूपसंसारस्थाइ
त्यर्थः तेचसंसारिणोद्विधा एकेत्रसास्त्रसनामकर्मोदयवर्त्तिनोद्वीद्रियादयः२ अपर
नोस्थावराः स्थावरनामकर्मोदयवर्त्तिन एकेंद्रियाइत्यर्थः तत्रप्रथमंस्थावरभेदानाह३
ढवीत्यादि पृथिवी१ जल२ ज्वलन३ वायु४ वनस्पतयः५ पृथिव्यप्तेजःपवनवनस्पत
यएतेपंचापिस्थावराज्ञेयाज्ञातव्याः३ अथप्रथमगाथाद्वयेनपृथ्वीभेदानाह फलिहमणि
रयणविद्रुमहिंगुलुहरियालमणसिलरसिंदा कणगाइधाउसेढीवन्नीअरणेट्टयपलेवा
४ अब्भयतूरीऊसंमट्टियपाहाणजाइउणेगा सोवीरंजणलोणाइ पुढविभेयाइइच्चाई५
स्फटिकमणिस्फटिकः मणयश्चंद्रकांतादयः रत्नानिवज्रकर्केतनादीनि यद्वासमुद्रोद्भ
वामणयः रत्नानिस्फटिकानिरत्नानि विद्रुमःप्रवालः हिंगुलहरितालमनःशिलाःप्र
सिद्धाएव रसेंद्रःपारदः तथाकनकादयः सप्तधातवस्तेचामी स्वर्णरूप्यताम्रलोह

पत्तउपसीसकुडजसदाणपाम ग्निसंयोगात्सुवर्णस्य पृथ्वीकायत्वं अग्निसंयोगेनअग्निका
२ यत्वं सेढिन्निरवटिकावर्णिका रक्तमृत्तिका अरणेट्टकः पाषाणखंडमिश्रितश्वेतमृत्ति
कारूपो देशविशेषप्रसिद्धः पलेवकः पाषाणभेदः अत्र कालिपंचवर्णनिर्झरीवस्त्र
णत्वंपाश्चात्वेमृत्तिकाविशेषः ऊषः क्षारचूर्णियत्संयोगेनरोत्पत्तिर्निवर्त्तते तथा मृत्तिका
जातयः पाषाणजातयश्च अनेकाः सौवीरंजनंश्वेतकृष्णादिभेदभिन्नमंजनंलव
णंसैंधवादिप्रसिद्धमेव आदिशब्दादन्येपि पृथ्वीभेदाः ग्राह्याः इत्यादयः पृथ्वीकायभे
दाः स्तबकः ४ अथ अप्कायभेदानाह भोमंतरिक्खमुदगं ओसाहिमकरगहरितणुम
हिया हुंति घणोदहिमाई भेया णेगा उ आउस्स ५ भोमंउदकं कूपवाप्यादिजलं
आंतरिक्षंउदकं मेघजंपयः उस्सा निश्रवश्याय स्वेदजलं हिमं तुषारः करकोघनोप २
लः हरितणु त्रिस्नेहकालेदृश्यमत्तजलबिंदवः महिका धूमरी घनोदधिर्विमानपृ
थिव्याद्याधारभूताऽसंख्येययोजनप्रमाणप्रयःपिंडरूपः इत्यादयोऽनेके ५ प्र

कायस्य भेदा भवंति ६ अथ अग्निकायभेदानाह इंगालजालमुम्मुर उक्कासणिकणग
विज्जुमाईया अगणिजियाणं भेया नायव्वा निउणबुद्धीए ७ अंगारो ज्वालारहितः
काष्ठाग्निः ज्वाला प्रसिद्धा मुर्मुरो विरलाग्निकणा भस्मलोके कारीषाग्निरितिप्र
सिद्धः उल्का आकाशाग्निरुत्पातकारणं व्योम्नि विविधाकारस्फुरेखारूपा अ
शनिः आकाशात्पतिताग्निविस्फुलिंगकणाः कणगा नि गगनात्तारकवत्कणरू
पः पतन्तम्निदृश्यन्ते विद्युत्प्रसिद्धैव आदिशब्दात्सूर्यकांतादर्शघर्षणोद्भूतम
रत्नलोवन्हिर्निरिंधनः श्रुत्वाग्निश्च ग्राह्याः इत्यादयोऽग्निकायजीवानां भेदा निउणबु
द्ध्या ज्ञातव्याः ७ अथ वायुकायभेदानाह उब्भामगउक्कलिया मंडलिमहसुद्धगुंजवा
या य घणतणुवाया ईया भेया खलु वाउकायस्स ८ उद्भ्रामकवातो यस्तृणादिकमू
र्ध्वं भ्रामयति उत्कलिकावातो यः स्थित्वा [illegible] लिखुरेखाः समर्पयंति प्रमंगली पं॰
वातो यो मंडलाकारेण भ्रमयतीत्यर्थः [illegible] महावातोऽ निप ३

घनवातः ४ कलिकंसंदलिमंदतिपायस्तत्र मंदनिमंखवातनरकपृथ्वीआस्वांतरे तत्रवाय
३ कायभेदैः षयं प्रायो न दृश्यते शुद्धवातो मंदवातः ५ गुंजावातः ७ प्रसिद्ध एव ६ घनवातनम
वातो दधिवद् घनस्त्वादीनां सौधर्मादीनां चाधारभूतो तयो राद्यः स्यान् घनतस्मद्वितीयो ऽप्य
स्कृतादित्यनवदुद्दह स्वरूपः इत्यादयो वायुकायस्य भेदा ज्ञेयाः खलु निश्चये वाह्य
थवनस्पतिकायभेदानाह साहारणपत्तेया वणस्सइजीवा दुहा सुए भणिया जेसि
मणंताणं तणू एगा साहारणा ते उ ॥ ४ ॥ श्रुते सिद्धांते वनस्पतिजीवा द्विधा भणिताः तत्र
ः तत्रैके साधारणाः अन्ये प्रत्येकाः तत्र तावत्साधारणस्वरूपं दर्शयति जेसिमिति ये
षां वनस्पतिजीवानामनंतानामेकान्तकः एकं शरीरं ते साधारणा अनंतकायिका
ज्ञेयाः एषां निगोद इत्यपि संज्ञास्ति ॥ एवं विशेषमथ लोकप्रसिद्धान् कतिचिदनं ३
तकायान्नामग्राहमाह कंदा अंकुर किसलय पणगासेवाल भूमिफोडा य अय
तियगज्जरमोत्थ वत्थुल थेग पल्लंका ए कोमलफलं च सव्वं गूढसिराइं सिणाइ

पत्ताइं थोहरि कुंआरि फरगल गिलोयपमुहा य छिन्नरुहा ए कंदाभूमध्यगास्ते
ग्धवयवास्ते वार्द्ध एव गृह्यंते शुष्काणां निर्जीवत्वात् एवमग्रेऽपि अंकुरा उद्गमना
वस्था या मव्यक्रपत्राद्यवयवाः किशलयानि तरुणनूतनकोमलदलानि पनकः
काष्ठं पंचवर्णोऽपि लिः जो वालंप्रसिद्धं भूमिस्फोटा निष्ठीकावर्षाकालभावी निवत्रा
काराणि अहत्तियत्ति आर्द्रकत्रिकं आर्द्रकंश्रृंगबेरं आर्द्रहरिद्रा ग्रर्चकच्चूरक
श्च निरूढत्र विशेष गर्जराणि प्रसिद्धानि मुस्तास्तूकरप्रियाः वत्थुलः शाक
विशेषः सचवत्थमानं तएव थेगः कंदभेदः पल्लंकः शाकविशेषः ए तथा सर्वंक
कोमलफलं अबद्धास्थिकं गूढशिराणि अप्रकटस्नसासंधीनि सिनादिपत्राणि
सिनशब्देन देशविशेषे शणपीलुप्रभृतयस्ते थोहरी प्रसिद्धा कुमारीमांसलप्रण
लाकारपत्रा गुग्गुलः प्रसिद्धो गिलोयत्ति गडूची पमुहा पिसिद्धैव एतेषु थोह
रीकुमारीगुग्गुलगडूचीप्रमुखाः साधारणवनस्पतयश्छिन्नरुहाज्ञेयाः छिन्ना 4

अपि भूनारोहंतीत्यर्थः एते सर्वेप्यनंतकायिकाः एवमन्येपि वंशाकरेल्लकलवणव
४ कृत्वादि मृतवल्ली कोमलाम्लिकागिरिकर्णवल्ली पत्रत्वयोऽनंतकायिक
भेदा ज्ञेयाः ॥१०॥ अथैतावंत एवानंतकाया उताधिका इत्याशंक्यातिरासार्थमाह ग
थाद्वयेन ॥ इच्चाइणो अणेगा हवंति भेया अणंतकायाणं तेसिं परिजाणणत्थं लक्खणमेयं सु
ए भणियं ॥११॥ एते सूत्रोक्ता एवं तेषां न किंतु इत्यादयो ऽनेके ऽनंतकायिकानां भेद
अ हवंति तेषां परिज्ञानार्थं एतल्लक्षणं श्रुते भणितं ॥ एतदेव दर्शयति ॥ गूढसिरसं
धिपव्वं समभंगमहीरगं च छिन्नरुहं । साहारणं सरीरं तव्विवरीयं च पत्तेयं ॥१२॥ गू
ढानि प्रच्छन्नानि शुक्लदलत्वात् ज्ञायमानानि सिराः स्नसाः संधयः पर्वाणि च यस्य
पत्रनालादेस्तत् गूढशिरासंधिपर्वं तथा यस्य त्रोट्यमानस्य पत्रादेः समोऽदंतुरो ४
भंगश्छेदो भवति तत्समभंगं तथा विद्यमानस्य न विद्यते हीरकास्तंतुलक्षणा
मध्ये यस्य तदहीरकं तथा यस्य छिन्नमपि रुहं प्ररोहं जलादिसामग्रीप्राप्य गुडूच्यादि

वद्वर्धते पुनः प्ररोहति तच्छिन्नरुहं तदेतैर्लक्षणैः साधारणमनंतकायिकं शरीरं ज्ञे
यं तल्लक्षणविपरीतं पुनः प्रत्येकशरीरं बोध्यं ॥१२॥ अथ प्रत्येकवनस्पतेर्लक्षण
दिकमाह ॥ एगसरीरे एगो जीवो जेसिं तु ते य पत्तेया । फलफुल्लछल्लिकट्ठा मूलगप
त्ताणि बीयाणि ॥१३॥ येषां तरूणामेकस्मिन् शरीरे एको जीवः स्यात् ते प्रत्येकाः व
नस्पतयः तुशब्दे च समुच्चये उरेवार्थे ते एवेत्यर्थः प्रत्येकवृक्षाणां समस्तस्था
नेषु पृथक् जीवाः संति तान्यस्थानानि दर्शयति फलानि ॥ पुष्पाणि ॥ वल्क
यः ॥ काष्ठानि ॥ मूलानि ॥ पत्राणि ॥ बीजानि ॥ चेति इह प्रत्येकवनस्पतीनां
समासमपदत्रिंतिभेदविशेषविचारस्तु प्रज्ञापनादिभ्यो ऽवसेयः ॥१३॥ अथ सर्वैकें
द्रियाणां जिनएकायादयः पंचापि कसंतीति विशेषमाह ॥ पत्तेयतरुं मुत्तुं पंच
वि पुढवाइणो सयललोए । सुहुमा हवंति नियमा अंतमुहुत्ताउ अदिस्सा ॥१४॥
प्रत्येकतरुं मुक्त्वा पंचापि पृथिव्यादयः सूक्ष्मैकेंद्रिया नियमा निश्चयेन ॥ 5

सकललोकेचवर्द्धरकस्तुप्रमाणेलोकेसर्व्वंतिविद्यंतेपरंतेकीदृशाः नियमात् अंतर्म
५ हूर्त्तायुषःपुनःकीदृशाः अदृश्या श्चर्मचक्षुषामगोचराः केवलिनांज्ञानगोचराः इत्य
र्थः अतएवयुक्तिशास्त्रादिप्योविनेयाः कपयानोनत्तवतीति १४ उक्ताः स्थावरभेदा
ः सांप्रतंक्रमायातानांत्रसानांद्वित्रिचतुःपंचेंद्रियभेदात्चतुर्भेदानांमध्येद्वींद्रियभे
दानाह संखकवड्डयगंडोलजलोयचंदणगअलसलहगाई मेहरकिमिपूय
रगाबेइंदियमाइवाहाई १५ संखःप्रसिद्धः कपर्दकोवराटः गंडोलकाउदरांतर्व
द्धकृमयः जलौकसःप्रसिद्धाः चंदनकाः समयभाषयाऽक्षत्वेनप्रतीताः अल
साकव्वाल्लागाः ये वर्षाकालेवृष्टौसत्यांक्ष्मवि(उ)त्पद्यंते लद्दकाजालीयकजी
वाः येकाष्ठितपूपिकादौ लालारूपाः समुत्पद्यंते केचित्लहकमाइतिपर्वतिल ५
कामाहीतिनस्यार्थः अत्राप्यिपरेतेएवजीवाज्ञेयाः मेहरनिकाष्टकीटविशेषा
ः कृमयउदरांतर्वार्त्तिदीर्घप्रजाकदपदेशकंमूकराः स्त्रीयोन्यंतर्गतावा पूतनाः

वाऽनेकधाज्ञेयाः पूतरकाजलांतर्वर्त्तिनोरक्तवर्णाः कृष्णमुखाजीवाः मातृव
ाहिकागूर्जरदेशप्रसिद्धाचूडेलीतिख्यातात्वस्त्वसिद्धादयो वालकादयश्चद्वीं
द्रियभेदा अनुक्ता अपिज्ञेयाः वालकायेमनुष्यांगेकरणदादिषूत्पद्यंते इंद्रो
लयआदिपदषट्पदाद्वींद्रियाजलजस्यलजरोदतिन्ला अनेकधाप्राप्याः एतेसर्वेपद्वींद्रिया
जीवाज्ञेयाः एषांदेहवदनरूपमिंद्रियमस्तीत्यर्थः १५ अथगाथाद्वयेनाकतिचित्त्रींद्रियभेदा
न्ना गोमीमंकणजूआपिपीलिउद्देहियाय मंकोडा इल्लियघयमीलीउ सावयगोकीडजाईउ
१६ गद्दहयचोरकीडागोमयकीडायधन्नकीडाय कुंथुगोवालियइलिया तेइंदियइंदगोव
ाइ १७ गोमीतिकर्णशृगाली मत्कुणाः यूकेप्रसिद्धे उपलक्षणात्लिक्षाः पिपीलिका
ः कीटिका उपदेहिकावाल्मीकजीवाः मत्कोटकाः इल्लिकाधान्य
ादिषूत्पन्नाघृतमिलिकाः घृतेजिकाः सावयत्रिलोकनामास्यास
ाः तेवला विक्रमस्सकामनुष्यांगंतारीवयवेषुजा गेचोत्पद्यंते गोकीटकाः प्रसिद्धा 6

६ एव जातिप्रदर्शनेन सर्वतिरश्चांकर्णयिवस्पवेदस्त्पन्नाश्रिबिमादयो ग्राह्याः १६ गर्दभकान
रेकप्रसिद्धाः चौरकीटाः नूमो श्रधः संश्लिमकखविस्तीर्णछिद्रछिद्रकारकाः गोमयकीटा
श्छगणोत्पन्नाः धान्यकीटाघुणादयः कुंथुः प्रसिद्धः गोपालिकाजीवविशेषः ईलि
कालद्दाजातिः इंद्रगोपाः रक्तवर्णकीटाः येवर्षासु प्रथमवृष्टौ उत्पद्यंते लोके ममोलाले
नप्रसिद्धाः आदिशब्दाद्दन्येपिग्राह्याः एतेसर्वेपित्रींद्रियाजीवाज्ञेयाः एषांदेहकरदना
सिकाः स्त्रत्वर्थः १७ अथचक्षितयत्यच्चउरिंदियभेदानाह चउरिंदियाय बिच्छियढि
कुणभमरायभमरियातिड्डा मच्छियडंसा मसगा कंसारियकविलडोलाई १८ चउ
रिन्द्रियाजीवाश्चतुरिंद्रियाज्ञेयांते एषांदेहस्पर्शघ्राणचक्षूंषिसंतित्यर्थः तानदर्श
यति वृश्चिकाः ढिंकुणाजीवविशेषाः भ्रमराः कृष्णवर्णाः भ्रमरिकाः पीतादि विविधव
र्णासिंधदेशप्रसिद्धावर्षोद्भवाः मशकास्तदंशाकारवंतः सर्वत्रनितिविनषकंसारि
काप्रसिद्धा कपिलतीलकोजीवविशेषः रवडमाकडीतिप्रसिद्धः आदिशब्दात्पतं ६

हिंढणादयोग्राह्याः एवमनोधन्नेके चउरिंदियाजीवाज्ञेयाः १८ अथपंचेंद्रियभेदान
ाह पंचिंदियायचउहानारयतिरियामणुस्सदेवायनेरइयासत्तविहानायव्वापुढवि
भेएणं १९ पंचस्पर्शनरसनघ्राणचक्षुः श्रोत्रनामकानिइंद्रियाणि येषांते पंचेंद्रियाज
ीवास्तेचचतुर्धानारकाः १ तिर्यंचो २ मनुष्याः ३ देवाश्च ४ तत्रनैरयिकारत्नप्रभादिष
ष्ठीतेदेनसप्तविधाज्ञातव्याः पृथ्वीनां नामानियथा रत्नप्रभा १ शर्कराप्रभा २ वालुका
काप्रभा ३ पंकप्रभा ४ धूमप्रभा ५ तमःप्रभा ६ तमस्तमःप्रभा ७ चेति एतस्थानसम
कोत्पन्नत्वान्नारकाअपिसप्तधोच्यंते १९ पंचेंद्रियेषु नारकभेदानुक्त्वा अथगा
थाचतुष्टयेनपंचेंद्रियतिरश्चांभेदानाह जलयरथलयरखयरा
तिविहापंचिंदियातिरिक्खाय सुसुमारमच्छकच्छपगाहामगरायजलचारी २०
चउप्पयउरपरिसप्पाभुयपरिसप्पायथलयरातिविहागोसप्पनउ
लपमुहाबोधव्वातेसमासेणं २१ खयरारोमयपक्खीचम्मयपक्खीयपायडाचेवन 7

५

रूलोमवंतादि सम गापरकी विरायपरकी ॥१७॥ सव्वे जलथलखयरा समुच्छिमा गब्भयाउ
हाकंतिकम्माकम्मगभूमी अंतरदीवा मणुस्सा य ॥१८॥ व्याख्या पंचेंद्रियास्तिर्यंचस्त्रि
विधा जलचराः १ स्थलचराः २ खचराश्च ३ तत्र तावज्जलचारिणः पंचधा शिशुमाराः
मद्विषसदृशाः १ मत्स्याः २ कच्छपाः ३ ग्राहाः ४ प्रसिद्धा एव लघुमत्स्याकारं वर्द्धयित्वा वि
विधाकारवंतो लवंति गाहा संज्ञकजलजाः प्रसिद्धाः ५ मकरा महामत्स्याः ५ एते जलचरा
उक्ताः जले चरंतीति व्युत्पत्तेः जलं विना विपद्यंते स्वयंः १७ तथा स्थलचरास्त्रि
विधाः चतुष्पदाः १ उरःपरिसर्पाः २ भुजपरिसर्पाश्च ३ तत्र समासेन संक्षेपेण गो सर्पना
कुलश्शूकरवाबोहवाइस्तत्वाः अथ चत्वारः पादा येषां ते चतुष्पदा गोमहिषा
दयः १ उरसा परिसर्पंति गच्छंति ये ते उरःपरिसर्पाः कृष्णसर्पादयः २ भुजाभ्यां परि ष
सर्पंति ये ते भुजपरिसर्पा नकुलगृहगोधादयः ३ एते स्थलचरा ज्ञेयाः ॥ तथा खे
आकाशे चरंतीति खचराः पक्षिणस्ते द्विधा रोमजपक्षिका १ चर्मजपक्षिण २ श्र

कंतणिघाणिसुद्धयचउविहसुरतिरिएसुं निरएसु अदीहकालिगी सन्ना विगलेदि तु वएस
सा णारदि आणि रास सव्वे ॥१२॥ चतुर्विधसुरतिर्यक्षु निरयेषु च दीर्घकालिकी संज्ञा दीर्घो
ऽतीतअनागतवर्त्तमानविषयः कालो ज्ञेयो यस्याः इति व्युत्पत्तेः विकलेंद्रियेषु हेतुवादोपदेशकी सं
ज्ञा किंचिन्मनोज्ञानसहिता वर्त्तमानकालविषया संज्ञेत्यर्थः विशिष्टेन संज्ञात्रयरहि
ताः सर्वे स्थावरा ज्ञेयाः ॥१३॥ मणुआण दीहकालिअ दिट्ठिवाओवएसिआ केवि ॥ पज
पणतिरिमणुअच्चिअ चउविहदेवेसु गच्छंति ॥१४॥ मनुजानां दीर्घकालिकी संज्ञा दृष्टि
वादोपदेशकी पुनः क्षायोपशमिकादिसम्यक्त्वसहिताः केपि पंचेंद्रियतिर्यंचोऽप्येतत्
संज्ञाया ज्ञापिलवंति केचित्परं सम्यक्त्वान्न विद्धिता ॥१४॥ व्या० पर्याप्ताः पंचेंद्रियाश्च
तिर्यंचो मनुजाश्च चतुर्विधदेवेषु गच्छंति न शेषजीवाः ॥१५॥ संखाउपज्जपणिं
दि तिरिनरेसुं तहेव पज्जत्ते भूदगपत्तेअवणे एएसु च्चिअ सुरागमणं ॥१६॥ संख्या
तायुषः पर्याप्तपंचेंद्रियतिर्यक्नरेषु तथैव पर्याप्तभूदकप्रत्येकवने एतेष्वेव सुरा

8

८

एगसमयेनकतएदोसवतिइतिस्फरेशुगत्यागतीप्रएपंक्तानसंरव्याअवतिरियनरानिर
यनस्मनिरयसन्नगेजंतिनिरउवट्टाएएस्मपंक्तीतसेसेस्मप्रएपयासिसंरव्यातायकषोग
र्जितिर्यक्नरानरकसप्तकेयांतिअसन्नीरवलुपढमंमितिवचनात्असंज्ञिनोपिप्रथ
मांपृथ्वीयावद्यांतिपरंनेषामिहानधिक्रतत्वात्नरकाउद्वत्ताश्चजीवाएतत्क्रएणेशुए
तेष्वेवतिर्यङ्नरेषूत्पद्यंतेनत्वशेषेषुजीवेषुनारकगत्यागतीप्रएणउदवीआउचएस्मकमशे
नारयविवज्जिआजीवासवेउववज्जंतीनिअअप्रकस्मात्एकमाणिएणंप्रएपृथिव्यप्वनस्प १
तिकायमध्येनारकविवर्जिताःसर्वेजीवाविंशतिदंमकस्थाजीवाउत्पद्यंतेनिजनिज
यथाकृतकारितानुमोदितकार्मणमकमानेनानिजनिजेतिवदतास्वउक्तास्वयंकृ
तंकर्मत्तुज्यतेनपरकृतमित्यवेदितंकर्मनिमानेनेतिसत्कर्मणाशुत्तस्थानेऽसत्कर्मण ८
ाप्यशुभेत्रएउदवाइदसपएस्कंप्रएचीआऊवणस्सईजंतिउद्धवाइ दसपएएहिंअतेकवाय
कानुवर्जदशप्रएपृथिव्यादिदशपदेषुअनुक्रमस्थितेषुपृथिव्यप्वनस्पतिजीवायांतिनना

रकसुरेषुपृथ्व्यादिःइतिपृथिव्यप्वनस्पतीनांगत्यागतीतेजोवाउक्सोविपृथ्व्यादिदश
पदेसुएवजीवाउत्पद्यंतेप्रएतेकवाउगमणंपृहवीपमुहंमिहोइपयनवगेसुइवाइ तापाइसग
ाविगलाइंतिअनहिंजंतिप्रएतेजोवायोरागमनंपृथिवीप्रमुखेषुदनवकेत्तवतिइतितेजो
वायुगत्यागतीविकलेंद्रियाःपृथ्व्यादिदशस्थानेसुएवोत्पद्यंतेमृत्वाचतत्रैवयांतिना
xगमणx न्यत्रेतिविकलागत्यागतीप्रएगमणंगब्भतिरियाणंसयलजीवठाणेसुसवत्थजंतिमएग
च्चाणेककवाउवज्जिनोइंतिप्रएगर्भजतिर्यंचोमृत्वाप्रथदंमकेषुयांतिचतुर्विंशतिदंमकेषु
ष्वोत्पद्यंतेगर्भजतिर्यक्गत्यागतीमनुजामनुष्याःसर्वत्रयांतिसर्वत्रेतिवचनावलात्
प्रएदंमकेषुजीवेषुकालकेउसंदनतसप्तावेयमिच्छावयियांतिअयंसप्रएमनुजास्तेजो
वायुवर्जितेष्वोबाविंशतिदंमकेषुसमायंतीतिसमायांतिसविस्तरंगत्यागतिद्वारेप्रएप्रए
वेअतिअतिनिरेसुंडत्नीपुरिसोयवउसविहदसरेरफथिरविगलनारयसंमंगवंसवेडदउ
इएगोप्रएवेदविकंतिर्यङ्नरेषुस्त्रीवेदःपुरुषवेदश्चतुर्विधसुरेषुस्थिरविकलनारकेषु 9

नपुंसकवेदएकएवभवति ३७ अथसंक्षिप्तसंग्रहणीगाथाद्वयाकक्रमविस्तोपयोगिस्थानि
विजीवाल्पबहुत्वंदर्शयतिपज्जमणुकवायरगीवेमाणीअसवणनिरयवंतरयाजोयसच
उपणतिरिअविइंदितेइंदिसत्थआ काउ ३८ पज्जत्तपर्दबायरनिपदंबवदतः सुत्रहृत्रीऽय
मार्थोयदंसंपर्याप्तबादरजीवविषयमेवाल्पबहुत्वंदर्शितमिनापर्याप्तसूक्ष्मविषय
मितिइहसंसारेस्तोकाःपर्याप्तमनुष्याःमनुष्येभ्योबादराग्निजीवाःअसंख्यातगुण
ाःएभ्योवैमानिकाःअसंख्यातगुणाःएभ्योभवनपतयोऽसंख्यातगुणाःएभ्योनारकाअसं
ख्यातगुणाःएभ्योव्यंतराअसंख्यातगुणाःएभ्योज्योतिष्काःसंख्यातगुणाःएभ्यश्चतुरिं
द्रियाःसंख्यातगुणाःएभ्यःपंचेंद्रियास्तिर्यंचोविशेषाधिकाःएभ्योद्वींद्रियाविशेषाधिक
ाःएभ्यस्त्रींद्रियाविशेषाधिकाःएभ्यःपृथिवीकायाअसंख्यातगुणाःततोऽप्कायाअ
संख्यातगुणाःअहवाउवणस्सईसिद्धानिगोयाकमेणमेहुंतिसव्वेविइमेभावाजिण
मएणंतसोपत्ता ३९ अथकायिकसोतोवायुकायाअसंख्यातगुणाःततोवनस्पतयो

नंतगुणाःसंख्यातगुणेनअसंख्यातगुणेनअनंतगुणेनचयथासंभवमिमेजीवाःक्रमेण
धिकाभवंतिसर्वेपिइहमेपूर्वोक्ताःभावाःतेषुतेषुजीवस्थानेषुगमनागमनरूपाःहेजिन
मयाताबच्चमताअनंतशोऽनंतवारंप्राप्ताःयथामयातथान्यैरपिजीवैःएतेनस्वामिनांउ
ःस्तवःसर्वंनिवेदितंअथतस्यैवचनलक्षणंप्रार्थनामाह ४० संपइउअम्हेसत्तस्सदंसणपयत
मणसायद्दियसदंसणतिअविरयसफलइंजन्मंमंदिउमकरकपयंधणदेजिनाइतिपदंपूर्वा
तमिहावियहातेनेनदेजिनाःसंप्रतिइहलवेसवतालज्जस्यत्रिकरणस्थ्यास्तिसिंतःदंक
पदेशसूक्ष्मबादरपर्याप्तापर्याप्तरूपेषुभ्रमणेपुनःजनतारणानिरूपंतस्माइमंनिश्चतं
दयमनोयस्यएवंविधस्यममविज्ञप्तिकर्तव्येहत्रिकामनोवाकायानर्थपूर्वत्रिरूपादिर
तानांफलजंफलपाप्यंदेमत्रिकविरतफलजंमोक्षपदंलज्जांतिश्रीधूमसवंतोदहंभवि
स्तरंच ४१ सिरिजिणहंसमुणीसररज्जेसिरिधवलचंदसीसेण गजसारेणलिहियाएसा
विन्नत्तिअप्पहिआ ४२ श्रीजिनहंससूरिनामानोयेजितसमस्तसूरिपदप्रतिष्ठितामुनी

श्वराः खरतरगच्छाधिपतयस्तेषां राज्ये जिनराजगच्छाधिपत्यलक्षणे तस्मिन् विजयिनि
१० सैद्धांतिकशिरोमणीनां श्रीधवलचंद्रमहोपाध्यायगणीनां शिष्येण संक्षिप्तपंडितालयोदय
गणिना लिखितपालितेन गजसारेण गणिना नाम्ना साधुना एषा विचारषट्त्रिंशि-
कास्तूपा श्रीतीर्थंकराणां विज्ञप्तिलिखितेति पदे नैकत्वं परिकल्पयमापूर्वयं अपत्रतयालि-
खिता ततः स्तु गमतायै सूत्रतया ग्रंथिता इत्यर्थः किं भूता आत्महिताय वृत्तिधर्मः श्री-
उः सर्वस्यैकांतमोदि श्रवणात् कृतवतोऽन्यद्विधया तस्वैकांततो सवतीति स् ॥ कंस्या
पितं ४१ ॥ निधिमुनिशरेंदु संवत्ति दीक्षतापत्रनेच्चूर्लिरियं संशोध्याधीमद्भिर्मत्त्वादंब-
लचापल्यम् ॥ १ ॥ ॥ इति श्री विचारषट्त्रिंशिकावचूर्णिः ॥ संवत् १८७७ शा-
के १७४२ श्रावणशुक्लापक्षद्वितीयायां शुक्रान्वितायां लिखितम् ॥ ब्रिणाविकलो- १०
कवंडेण स्वपठनार्थम् वंगालादेशे मकसूदाबाद नगरे बालूकाचरग्रामे श्रीरस्तु ॥
श्रीकल्याणमस्तु ॥ श्रीशुभं भवतु ॥ श्री बः श्रीः श्रीः ॥